

Ulu Öndər Heydər Əliyevin xarici siyasət kursunda dialoq və qarşılıqlı əməkdaşlığın əsas yer tutması anlayışı

1991-1993-cü illərdə Ulu Öndər qonşu İran və Türkiyə rəhbərliyi ilə six siyasi əlaqələr qura-raq, ağır blokada şəraitində yaşayan muxtar respublikanın iqtisadi problemlərinin qismən aradan qaldırılmasında onların imkanlarından istifadə etmişdir. O, Azərbaycan Prezidenti kimi, islam ölkələrindən, ilk olaraq, Türkiyə, İran və Səudiyyə Ərəbistanına səfər etmişdi.

İslam dünyasının mühüm dövlətləri olan Türkiyə və İranla əlaqələr bütün dövrlərdə Azərbaycanın həm daxili həyatına, həm də beynəlxalq vəziyyətinə öz təsirini göstərmişdir. Ona görə də, Azərbaycan diplomatiyası hər iki dövlətlə əlaqələri elə qurmalı idi ki, bir tərəfdən, onların imkanlarından və bölgədə kəşif maraqlarından Azərbaycan dövlətçiliyinin mühüm problemlərinin həllində istifadə etsin, digər tərəfdən, respublikanın inkişafını və maraqlarını bu iki dövlət arasındakı münasibətlərin təsirindən qorusun.

Heydər Əliyev Türkiyə Cümhuriyyəti ilə münasibətləri sırf etnik dini amillər kontekstindən çıxaraq, faydalı əməkdaşlıq, tərəfdaşlıq əsasında və qarşılıqlı maraqlar üzərində qurmağa nail oldu.

1993-cü ilin ortalarına qədər Azərbaycanın keçmiş iqtidarının tarazlaşdırılmamış xarici siyasəti nəticəsində, İranla münasibətlər kəskin siyasi-ideoloji qarşıdurma vəziyyətinə gəlib çıxmışdı. Prezident Heydər Əliyev İranla gərgin vəziyyətə çatdırılmış münasibətləri mehriban qonşuluq və əməkdaşlıq prinsipləri üzərində yenidən qurmaq, iki ölkə arasındakı əlaqələri bütün mümkün yollar və vasitələrlə yaxşılaşdırmaq üçün 1993-cü ilin ortalarından başlayaraq, gərgin və səmərəli iş apardı. Bunun nəticəsində, artıq 1993-cü ilin sonu - 1994-cü ilin əvvəlində bu qonşu dövlətlə əlaqələrdə dönüş yaratmaq mümkün oldu.

Heydər Əliyevin xarici siyasətində islam dünyasının böyük və kiçik dövlətləri ilə ikitərəfli və çoxtərəfli əlaqələr xüsusi bir istiqamət təşkil edir. Bu dövlətlərin bəziləri, xüsusən Pakistan, Səudiyyə Ərəbistanı və Misir Azərbaycan Respublikası ilə six tərəfdaşlıq münasibətləri yaratmış və onunla hərtərəfli əməkdaşlıq elir, digərləri (İndoneziya, İraq, Suriya, Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri) ölkəmizin diplomatik münasibətlər qurmuş və tərəfdaşlıq istiqamətində hərtərəfli iş aparırdı. Azərbaycan Respublikasının ən six əlaqələri olan və qarşılıqlı münasibətləri strateji tərəfdaşlıq səviyyəsinə yüksəlmiş ölkə Pakistan (12 dekabr 1991-ci il), onunla diplomatik əlaqələr yaradan (9 iyun 1992-ci il) və Azərbaycan Respublikasında səfirliyini açan (12 mart 1993-cü il) ilk müsəlman dövlətlərindən biridir. Ümumiyyətlə, Azərbaycan Res-

publikasına ən yaxın və dost ölkələrdən biri olan Pakistan ölkəmizin mənafeyini bütün beynəlxalq təşkilatlarda ardıcıl müdafiə etmiş, Ermənistanın təcavüzünə birmənalı münasibət bildirmişdir. Xatırladaq ki, 1993-cü il aprel 30-da BMT Təhlükəsizlik Şurasının Azərbaycan Respublikasına dair 822 nömrəli qətnaməsinin qəbul olunduğu iclasda Pakistan sədrlik etmişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin 1994-cü ilin dekabrında Kasablankada Pakistanın o vaxtkı baş naziri Bənəzir Bhutto ilə görüşündən sonra ikitərəfli münasibətlər daha yüksək səviyyəyə çatmışdı. 1995-ci ilin oktyabrında Pakistan Prezidenti Sərdar Faruk Əhməd Xan Leqari Bakıda rəsmi səfərdə olmuş, 1996-cı ilin aprelində isə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev dost ölkəyə səfər etmişdir. Səfərlər zamanı iki ölkə arasında dostluq və əməkdaşlıq haqqında müqavilə, habelə, iqtisadi və ticarət əlaqələrini inkişaf etdirmək üçün bir neçə saziş imzalanmışdır. Pakistan Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münasibətində Azərbaycan Respublikasının haqq işini müdafiə etdiyi kimi, Azərbaycan Respublikası da Kəşmir probleminin həlli ilə bağlı bu ölkənin atdığı addımları desteklədiyini dəfələrlə bəyan etmişdir. 1997-ci ildə Azərbaycan Respublikası Pakistan İslam Respublikasında öz səfirliyi-

ləri arasında, birinci olaraq, kralıqda öz səfirliyini açmışdır. Həmin ilin iyulunda Azərbaycan Respublikası Prezidenti Heydər Əliyevin bu ölkəyə səfəri ikitərəfli münasibətlərin inkişafında mühüm mərhələ oldu. Səudiyyə Ərəbistanı Ermənistanın hərbi təcavüzü ilə əlaqədar BMT, İKT, eləcə də, digər beynəlxalq və regional təşkilatlarda Azərbaycan Respublikasını da im müdafiə edir. Rəsmi Ər-Riyad Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyünü dəstəkləyir və dəfələrlə bildirmişdir ki, Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi həll olunmayınca, Ermənistan Respublikası ilə heç bir siyasi, iqtisadi və mədəni əlaqə qurmayacaqdır.

Heydər Əliyev keçmiş SSRİ-nin türk-müsəlman respublikaları ilə AXC-Müsavat iqtidarı dövründə pozulmuş əlaqələri yenidən bərpa edərək, onlarla qarşılıqlı faydalı münasibətlər qurmağa nail olmuşdu. Bu dövlətlərlə əlaqələr həm də MDB, Türkdilli Dövlətlər Birliyi (TDB), İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı (İƏT) çərçivəsində uğurla inkişaf edirdi. Azərbaycanın islam ölkələri ilə iqtisadi-ticarət, humanitar və mədəni əlaqələri də inkişaf edirdi. Heydər Əliyevin islam ölkələrinə, həmin ölkələrin dövlət başçılarına Azərbaycan qarşılıqlı səfərləri, müxtəlif beynəlxalq tədbirlərdə çoxsaylı ikitərəfli və çoxtərəfli görüşlər, islam ölkələrinin

Heydər Əliyev keçmiş SSRİ-nin türk-müsəlman respublikaları ilə AXC-Müsavat iqtidarı dövründə pozulmuş əlaqələri yenidən bərpa edərək, onlarla qarşılıqlı faydalı münasibətlər qurmağa nail olmuşdu. Bu dövlətlərlə əlaqələr həm də MDB, Türkdilli Dövlətlər Birliyi (TDB), İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı (İƏT) çərçivəsində uğurla inkişaf edirdi

ni açmış və rəsmi İslamabadla münasibətləri bir qədər də fəallaşdırmışdır.

Azərbaycan Respublikasının xarici siyasətində Yaxın və Orta Şərq ölkələri ilə münasibətlər də xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. 1993-cü ildən başlayaraq, bu regionun həm müsəlman ölkələri - İran, Səudiyyə Ərəbistanı, Suriya, Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri, İordaniya və başqaları ilə münasibətlər ikitərəfli və çoxtərəfli əməkdaşlıq çərçivəsində kifayət qədər geniş olmuşdur. Ərəb dünyasının və müsəlman aləminin ən nüfuzlu ölkələrindən biri Səudiyyə Ərəbistanı Krallığıdır.

Təsadüfi deyil ki, Prezident Heydər Əliyev müsəlman dövlətləri arasında üçüncü (Türkiyə Cümhuriyyəti və İran İslam Respublikası)ndan sonra, ərəb dövlətləri arasında isə birinci səfərini, məhz bu ölkəyə etmişdi. 1994-cü ilin aprelində Azərbaycan Respublikası keçmiş Sovet İttifaqının müstəqillik qazanmış müsəlman dövlət-

təmsil olduğu təşkilatlarda məqsədyönlü fəaliyyəti Azərbaycanın islam dünyasında mövqeyinin daha da möhkəmlənməsində və nüfuzunun artmasında mühüm rol oynayırdı. Nəticədə, bir dövlət kimi, müsəlman dünyasına mənsub olan Azərbaycan islam aləmində öz görkəmli yerini tutmuşdu.

Heydər Əliyev sivilizasiyaların, mədəniyyətlərin və dinlərin dialoqunda Azərbaycanın tutduğu yerin unikallığına diqqətli cəlb edərək, hər yerdə Azərbaycanda tarixən təşəkkül tapmış milli, mədəni və dini tolerantlığı dünya birliyi üçün mühüm nümunə kimi gətirir və iftixarla qeyd edirdi ki, Azərbaycan çoxmillətli dövlətdir. Onun bütün vətəndaşları milli mənsubiyətindən, dini etiqadından və siyasi əqidəsindən asılı olmayaraq, bərabər hüquqlara malikdirlər. Heydər Əliyev Azərbaycanda mövcud olan milli-mədəni tolerantlıq ənənəsinin, eyni zamanda, bəşəriyyətin inkişafı üçün örnek ola bi-

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına
Dövlət Dəstəyi Fondu

KIVDF

www.kivdf.gov.az

Bu yazı Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyi ilə "İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, vətəndaşların hüquqi, siyasi mədəniyyət səviyyəsinin yüksəldilməsi, sosial və siyasi fəallığının artırılması" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

zidenti Mehriban Əliyevanın təşəbbüsü sayəsində Azərbaycanda və bir sıra xarici ölkələrdə baş tutmuş digər mədəni forumlar, mədəniyyətlər və dinlər arasında dialoq prosesinin daha da dərinləşməsinə, genişlənməsinə kömək etməklə yanaşı, ölkəmizin bu prosesdə öz tarixi-coğrafi missiyasını daha səmərəli şəkildə həyata keçirməsinə, dialoq mədəniyyətinin şüurlarda kök salmasına, R.Mehdiyevin sözləri ilə desək, sivilizasiyaların dialoq və təmas nöqtəsinə çevrilməsinə gətirib çıxarır. Hazırda dinlərarası dialoq çərçivəsində Azərbaycanda müxtəlif beynəlxalq humanitar forum və tədbirlərin keçirilməsi ölkəmizin bu missiyanı uğurla daşdığı göstərir.

Heydər Əliyev Azərbaycanın xarici siyasət strategiyasını işləyib-hazırlayarkən, ölkəmizin unikal geosiyasi şəraitini, Şərq Qərbi arasındakı əlverişli mövqeyimizi nəzərə alaraq, müxtəlif sivilizasiyalara və dinlərə məxsus ölkələr arasında iqtisadi, siyasi və mədəni körpü rolunun qorunmasına xüsusi diqqət yetirirdi. Yeni XXI əsr və III minillik münasibətilə Azərbaycan xalqına müraciətində, o, Azərbaycanın öz coğrafi vəziyyətinə görə, Qərbi sivilizasiyası ilə Şərq sivilizasiyasının - həm coğrafi, həm də məzmun və mənəvi nöqtəyi-nəzərdən, bir ölkə olduğunu vurğulayaraq, xalqımızın bu tarixi missiyasını yüksək qiymətləndirir.

Vahid Ömərov,
fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru